

Ministerie van Financiën

[Uitsluitend elektronisch verzonden via www.internetconsultatie.nl](http://www.internetconsultatie.nl)

Den Haag, 15 februari 2024

Ref: B24.04

Betreft: Consultatie klimaatmaatregelen financiële sector

Geachte heer/mevrouw,

Graag maakt Eumedion, het corporate governance en duurzaamheidsforum voor institutionele beleggers, gebruik van de mogelijkheid om op hoofdlijnen te reageren op de consultatie klimaatmaatregelen financiële sector. Eumedion heeft ervoor gekozen om niet in te gaan op alle vragen, maar om hieronder haar visie op klimaatmaatregelen voor de financiële sector meer in algemene zin uiteen te zetten. Kort gezegd komt deze visie neer op het volgende:

- Een belangrijke uitdaging waar institutionele beleggers en de wereld zich momenteel voor geplaatst zien, is klimaatverandering. Het op 4 november 2016 in werking getreden Klimaatakkoord van Parijs heeft tot doel de opwarming van de aarde te beperken. Beursvennootschappen spelen een belangrijke rol bij de verduurzaming van de economie en de maatschappij maar institutionele beleggers kunnen hier op hun beurt ook een steentje aan bijdragen. Dat kunnen zij doen door in hun beleggingsbeleid niet alleen te kijken naar financiële informatie maar ook naar materiële niet-financiële risico's en kansen, zoals risico's en kansen die samenhangen met milieu-, sociale en governancefactoren (ESG). Daarnaast kunnen zij dit doen door ofwel financiële producten aan te bieden met een expliciete duurzaamheidsdoelstelling dan wel te beleggen in deze producten.
- De deelnemers van Eumedion onderschrijven het belang van een verantwoord en duurzaam beleggingsbeleid en zetten zich in om het duurzaamheidsbeleid bij Nederlandse beursvennootschappen te versterken. Wij menen dat van financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid van actieve, betrokken, verantwoorde en duurzame beleggers mag worden verwacht dat zij alles in het werk stellen om ervoor te zorgen dat ondernemingen waarin zij beleggen zich houden aan internationale afspraken op het terrein van (onder meer) klimaat en mensen- en werknemersrechten.

- Tegen deze achtergrond vinden wij het wenselijk dat de wetgever het zelfregulerend vermogen door financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid van aandeelhouders verder versterkt door 1) de duurzaamheidsrapportage te laten vaststellen door de algemene vergadering en 2) te verduidelijken dat een aandeelhouder een verzoek tot aanscherping van het duurzaamheidsbeleid of een onderdeel daarvan als niet-bindend stempunt op de agenda van een algemene vergadering kan laten plaatsen.

1. De Nederlandse financiële sector onderschrijft het Klimaatakkoord van Parijs en neemt concrete maatregelen om hieraan te voldoen

Een belangrijke uitdaging waar institutionele beleggers en de wereld zich momenteel voor geplaatst zien, is klimaatverandering. Het op 4 november 2016 in werking getreden Klimaatakkoord van Parijs heeft tot doel de opwarming van de aarde te beperken. Eumedion onderschrijft de onverminderd belangrijke rol van de financiële sector in de transitie naar een duurzame toekomst. Zij ondersteunt de Europese Commissie dan ook volledig in haar streven naar een verdere ontwikkeling en verfijning van de Europese aanpak voor een duurzame financiële sector. Ter uitvoering van dat streven zijn er op Europees niveau verschillende regelgevende initiatieven tot stand gekomen. Ten eerste kan worden gewezen op de in 2022 in werking getreden richtlijn duurzaamheidsrapportering (CSRD).¹ Deze richtlijn verplicht ondernemingen² om te rapporteren over hun duurzaamheid op basis van uniforme Europese verslaggevingsstandaarden, in dat kader moet onder meer worden gerapporteerd over klimaataspecten.³ De toepassing van de CSRD verloopt in 4 fasen. De eerste groep ondernemingen, dat wil zeggen de grote ondernemingen die reeds onder de richtlijn niet-financiële informatie⁴ vallen, zullen in 2025 voor het eerst moeten rapporteren op grond van de CSRD. In de jaren daarna volgen gefaseerd de andere ondernemingen die onder de reikwijdte van de CSRD vallen. Ten tweede kan worden gewezen op de met ingang van 10 maart 2021 van toepassing zijnde verordening betreffende informatieverschaffing over duurzaamheid in de financiële dienstensector (SFDR).⁵ Deze verordening voorziet in transparantieregels over de integratie van duurzaamheidsfactoren in financiële producten om de informatieverstrekking aan eindbeleggers te verbeteren. In dat kader moet onder meer informatie worden verstrekt over duurzaamheidsindicatoren ten aanzien van het klimaat en andere milieugerelateerde ongunstige

¹ Richtlijn (EU) 2022/2464 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2022 tot wijziging van Verordening (EU) nr. 537/2014, Richtlijn 2004/109/EG, Richtlijn 2006/43/EG en Richtlijn 2013/34/EU, met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen (PbEU 2022, L 322)

² De bepalingen over duurzaamheidsrapportering zijn van toepassing op: grote ondernemingen en kleine en middelgrote ondernemingen, met uitzondering van micro-ondernemingen, die organisaties van openbaar belang zijn.

³ Zie ESRS E1 Climate change, ESRS E2 Pollution, ESRS E3 Water and marine resources, ESRS E4 Biodiversity and ecosystems en ESRS E5 Resource use and circular economy.

⁴ Richtlijn 2014/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 tot wijziging van Richtlijn 2013/34/EU met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote ondernemingen en groepen (PbEU 2014, L 330).

⁵ Verordening (EU) 2019/2088 van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2019 betreffende informatieverschaffing over duurzaamheid in de financiële dienstensector (PbEU 2019, L 317).

effecten.⁶ Ten derde worden grote ondernemingen, inclusief grote financiële ondernemingen, op grond van het in december 2023 bereikte voorlopig akkoord over de *Corporate Sustainability Due Diligence*-richtlijn (CSDDD) verplicht om een klimaattransitieplan vast te stellen en in werking te stellen om ervoor te zorgen dat het bedrijfsmodel en de strategie van de onderneming verenigbaar zijn met de overgang naar een duurzame economie en met de beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C, overeenkomstig het Klimaatakkoord van Parijs. De CSDDD moet nog formeel worden goedgekeurd door de Raad en het Europees Parlement voordat deze inwerking kan treden en kan worden geïmplementeerd in de Nederlandse wet- en regelgeving. Voorts is nog vermeldenswaard dat bepaalde categorieën institutionele beleggers en vermogensbeheerders op grond van de wetgeving ter implementatie van de herziene richtlijn aandeelhoudersrechten (SRD II) sinds 10 juni 2019 een betrokkenheidsbeleid moeten hebben en openbaar moeten maken op de website (via een 'pas toe of leg uit'-bepaling). In het betrokkenheidsbeleid moeten voornoemde partijen onder andere beschrijven hoe zij 'toezicht' uitoefenen op de maatschappelijke en ecologische effecten van de vennootschappen waarin is belegd.⁷ Momenteel wordt deze richtlijn op Europees niveau geëvalueerd, hetgeen mogelijk resulteert in nieuwe Europese wetgevingsvoorstellen.

Naast deze Europese regels zijn ook verschillende nationale initiatieven van belang zoals de in december 2022 geactualiseerde Nederlandse corporate governance code. Hieruit volgt (onder meer) dat het bestuur rekening moet houden met de effecten van het handelen van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming op mens en milieu en daartoe de in aanmerking komende belangen van de *stakeholders* moet wegen.⁸ En dat aandeelhouders, waaronder institutionele beleggers, het belang van een strategie gericht op duurzame langetermijnwaardcreatie van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming dienen te onderkennen.⁹ Daarnaast vraagt de Nederlandse corporate governance code van institutionele beleggers – dat wil zeggen pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen en vermogensbeheerders – dat zij invulling geven aan principe 4.4 (onderkennen van belang strategie vennootschap) bij het opstellen van hun betrokkenheidsbeleid, dat zij dat beleid op de website plaatsen en verslag doen van de uitvoering van dat beleid.¹⁰ Voorts kan nog worden gewezen op het Klimaatcommitment van de Nederlandse financiële sector uit 2019. Nederlandse financiële instellingen die dat commitment hebben

⁶ In de Gedelegeerde verordening (EU) 2022/1288 van de Commissie van 6 april 2022 tot aanvulling van Verordening (EU) 2019/2088 van het Europees Parlement en de Raad wordt nader gespecificeerd op welke wijze de uit hoofde van de SFDR vereiste informatie moet worden gepubliceerd. Hierin zijn onder meer nadere regels vastgesteld voor de inhoud, methodes en presentatie van informatie in verband met duurzaamheidsindicatoren ten aanzien van het klimaat en andere milieugerelateerde ongunstige effecten.

⁷ Richtlijn (EU) 2017/828 van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2017 tot wijziging van Richtlijn 2007/36/EG wat het bevorderen van de langetermijnbetrokkenheid van aandeelhouders betreft (PbEU 2017, L 132).

⁸ Principe 1.1 van de herziene corporate governance code.

⁹ Principe 4.4 van de herziene corporate governance code.

¹⁰ Best practice bepaling 4.3.5 en 4.3.6 van de herziene corporate governance code.

ondertekend (circa vijftig banken, verzekeraars, pensioenfondsen en vermogensbeheerders en hun koepels¹¹) hebben zich onder meer verplicht om deel te nemen aan de financiering van de energietransitie en hiertoe een inspanningsverplichting te aanvaarden binnen de kaders van wet- en regelgeving en de risicorendementsdoelstellingen. Uit de brief die de Minister van Financiën op 13 maart 2023 aan de Tweede Kamer heeft gestuurd over de voortgang van het klimaatcommitment blijkt dat alle ondertekenaars een actieplan hebben gepubliceerd en dat 90% van de ondertekenaars een reductiedoelstelling voor 2030 heeft gesteld en daarmee voldoet aan de afspraak uit het commitment. Daarnaast valt in voornoemde brief te lezen dat 96% de ambitie heeft om haar portefeuille in lijn te brengen met het 1,5-gradenscenario en uiteindelijk in 2050 een netto-nul portefeuille te bereiken.¹² In de in november 2023 gepubliceerde voortgangsrapportage valt onder meer het volgende te lezen: *“Alle instellingen hebben inmiddels een actieplan en 49 van de 52 instellingen geven aan reeds maatregelen te hebben genomen zoals beschreven in hun actieplan. 69% van de instellingen geeft aan ‘op schema’ te liggen met hun reductiedoelstellingen. De overige 31% stelt dit (nog) niet te weten. Veel maatregelen van de instellingen richten zich op het stimuleren van een groene transitie. Door middel van onder andere engagement, sustainability linked loans en het stemmen tijdens aandeelhoudersvergaderingen proberen instellingen hun klanten te bewegen tot CO₂e-reductie. Ook geven instellingen aan dat zij steeds hogere eisen stellen aan vervuilende sectoren of bedrijven of deze uitsluiten, en dat zij hun portefeuille in groene sectoren juist vergroten”*.¹³

De opvolging en implementatie van de hiervoor genoemde Europese en nationale initiatieven (in verschillende fasen van implementatie) vormt een grote uitdaging voor financiële marktdeelnemers in de komende jaren. In algemene zin meent Eumedion dat overheidsingrijpen een *ultimum remedium* moet zijn en dit terughoudend moet worden toegepast. Dergelijk overheidsingrijpen zou alleen aan de orde moeten zijn indien van het zelfregulerend vermogen van de maatschappij – ook versterkt met ondersteunende overheidsmaatregelen – niet voldoende resultaten te verwachten zijn.¹⁴ Aangezien de resultaten van de hierboven beschreven regelgevende initiatieven nog niet (volledig) bekend zijn, meent Eumedion dat terughoudendheid moet worden betracht met het stapelen van nieuwe vereisten.

2. Een Europese aanpak verdient de voorkeur

In het consultatiedocument worden verschillende denkrichtingen uitgewerkt die veelal verder gaan dan de Europese regelgeving op het gebied van duurzame financieringen. Op p. 5 van het

¹¹ <https://klimaatcommitment.nl/ondertekenaars/>.

¹² Kamerstukken II 2022/23, 32 013, nr. 281.

¹³ Eind november 2023 is de voortgangsrapportage 2023 naar de Minister van Financiën gestuurd. Zie:

<https://klimaatcommitment.nl/het-klimaatcommitment-van-de-nederlandse-financiele-sector-voortgangsrapportage-2023/>.

¹⁴ Zie toelichting op aanwijzing voor de regelgeving 2.3 “Slechts voor zover het zelfregulerend vermogen van de maatschappij tekortschiet, moet worden gedacht aan overheidsmaatregelen”.

consultatiedocument valt te lezen dat de denkrichtingen een stip op de horizon zetten en verplichten tot inspanningen en acties om hier te geraken. De volgende denkrichtingen zijn in het consultatiedocument nader omschreven: 1) wettelijke inspanningsverplichting, 2) klimaatplanverplichting en 3) verplichtingen betrokkenheidsbeleid. Hoewel Eumedion de achterliggende gedachte van de denkrichtingen (een stip op de horizon zetten en verplichten tot inspanningen en acties om hier te geraken) ondersteunt, heeft zij wel twijfels bij de uitwerking daarvan. Eumedion meent dat de denkrichtingen uit het consultatiedocument niet los kunnen worden gezien van de Europese context. Eumedion meent dat voorkomen moet worden dat de Nederlandse financiële sector aan strengere eisen wordt onderworpen ten opzichte van Europese concurrenten en prefereert daarom een Europese aanpak boven een nationale. Hieronder gaan wij op hoofdlijnen in op de denkrichtingen uit het consultatiedocument.

Ad 1. Wettelijke inspanningsverplichting

In het consultatiedocument worden meerdere vragen gesteld over de invulling van een eventuele wettelijke inspanningsverplichting. Nog afgezien van het feit dat Eumedion zoals zij hierboven al heeft aangegeven een Europese aanpak prefereert boven een nationale, vragen wij ons af of een wettelijke inspanningsverplichting überhaupt wel toegevoegde waarde heeft. In de Shell-zaak¹⁵ heeft de rechter zich uitgesproken over een aantal fundamentele vragen met betrekking tot het Klimaatakkoord van Parijs. De rechter heeft duidelijk gemaakt dat Shell een eigen verantwoordelijkheid heeft om de CO₂- uitstoot te reduceren om zodoende belangrijk bij te dragen aan het tegengaan van gevaarlijke klimaatverandering. Meer in den brede heeft de rechter kenbaar gemaakt dat in ieder geval grote bedrijven een zorgplicht hebben voor mens, milieu en samenleving. Wij menen dat deze lijn ook kan worden doorgetrokken naar grote financiële spelers op de kapitaalmarkten. Eumedion meent dat van financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid van actieve, betrokken, verantwoorde en duurzame beleggers mag worden verwacht dat zij alles in het werk stellen om ervoor te zorgen dat ondernemingen waarin zij beleggen zich houden aan internationale afspraken op het terrein van (onder meer) klimaat en mensen- en werknemersrechten. Dit gaat van het aan de orde stellen van deze onderwerpen in de *engagement* gesprekken, tot het indienen of mee-tekenen van aandeelhoudersresoluties (en het eventueel meestemmen met andermans resoluties), het ontslaan/niet herbenoemen van bepaalde bestuurders en commissarissen, het voordragen van nieuwe bestuurders en commissarissen, het eventueel aanspannen van een rechtszaak tegen een onderneming en/of het eventueel verkopen van de aandelen. Dit is precies de escalatieprocedure die in diverse Stewardship Codes is opgenomen en die wordt onderschreven door institutionele beleggers.

¹⁵ Rechtbank Den Haag, 26 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:5337.

Voorts wordt in het consultatiedocument gevraagd of respondenten mogelijkheden zien voor de op p. 9 beschreven resultaatverplichting ten opzichte van een inspanningsverplichting. Mocht ondanks de hierboven geuite bedenkingen daartoe worden overgegaan dan zou deze verplichting beperkt moeten worden tot de eigen activiteiten (en niet ten aanzien van zakelijke relaties).¹⁶

Ad. 2. Klimaatplanverplichting

In het consultatiedocument wordt onder meer gevraagd of het wenselijk is dat de klimaatplanverplichting op grond van de CSDDD voor een groter deel van de Nederlandse financiële sector zou gaan gelden. Zoals wij in het kader van de onderhandelingen over de CSDDD al hebben aangegeven, zijn wij er voorstander van dat ondernemingen een klimaattransitieplan opstellen zodat zij op zijn laatst in 2050 klimaatneutraal opereren. Dat plan moet CO₂-reductiedoelen bevatten op de korte-, medium- en langetermijn en uitleggen hoe ondernemingen voornemens zijn om die doelen te behalen.¹⁷ Op basis van het voorlopige akkoord over de CSDDD zal de klimaatplanverplichting gaan gelden voor een deel van de Nederlandse financiële sector, namelijk de instellingen die bepaalde drempelwaarden halen.¹⁸ Hoewel wij op Europees niveau liever een bredere klimaatplanverplichting hadden gezien, vinden wij dat terughoudendheid moet worden betracht met het nationaal doortrekken van deze verplichting naar een groter deel van de Nederlandse financiële sector. Eumedion meent dat voorkomen moet worden dat de Nederlandse financiële sector aan strengere eisen wordt onderworpen ten opzichte van Europese concurrenten en prefereert daarom een Europese aanpak boven een nationale (bij een toekomstige herziening van de CSDDD zou kunnen worden gepleit voor een verbreding van de reikwijdte). Het voorgaande geldt *mutatis mutandis* voor eventuele nationale wetgeving die aanvullende eisen stelt bovenop aanverwante Europese IMVO-wetgeving.

Ad. 3 Verplichtingen betrokkenheidsbeleid

Voorts wordt in het consultatiedocument gevraagd of de bestaande verplichtingen met betrekking tot het betrokkenheidsbeleid scherpere vereisten moeten bevatten over klimaat effecten. Zoals wij hierboven onder Ad. 1 Wettelijke inspanningsverplichting al hebben aangegeven, menen wij dat van financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid van actieve, betrokken, verantwoorde en duurzame beleggers mag worden verwacht dat zij alles in het werk stellen om ervoor te zorgen dat ondernemingen waarin zij beleggen zich houden aan internationale afspraken op het terrein van (onder meer) klimaat en mensen- en werknemersrechten. De bestaande verplichtingen met betrekking tot het betrokkenheidsbeleid zouden wat ons betreft kunnen worden aangescherpt door de onder Ad. 1 Wettelijke inspanningsverplichting beschreven escalatieprocedure te verankeren in

¹⁶ Vgl. r.o. 4.1.4 van de Shell-zaak.

¹⁷ <https://www.eumedion.nl/clientdata/215/media/clientimages/Statement-on-CSDDD---July-2023.pdf?v=230727152033>.

¹⁸ [Corporate due diligence rules agreed to safeguard human rights and environment | News | European Parliament \(europa.eu\)](#).

de Nederlandse corporate governance code, maar dit is in eerste instantie niet aan de wetgever, maar aan de Monitoring Commissie Corporate Governance Code.

Daarnaast wordt in het consultatiedocument gevraagd of de bestaande verplichtingen met betrekking tot het betrokkenheidsbeleid voor meer financiële ondernemingen zouden moeten gelden. Als voorbeeld worden beleggingsondernemingen die voor eigen rekening beleggen genoemd. Eumedion meent dat de bestaande verplichtingen met betrekking tot het betrokkenheidsbeleid – in aanvulling op de wetgeving ter implementatie van SRD II en de Nederlandse corporate governance code – niet nationaal op nog meer financiële ondernemingen van toepassing zouden moeten verklaard. Mocht daartoe toch worden besloten dan zou dat wat ons betreft op Europees niveau moeten worden geregeld. Dit punt zou dan kunnen worden meegenomen bij de aanstaande herziening van de richtlijn aandeelhoudersrechten.

3. Wenselijk dat de wetgever het zelfregulerend vermogen door financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid van aandeelhouders verder versterkt

Zoals wij in paragraaf 1 al uiteen hebben gezet, menen wij dat overheidsingrijpen alleen aan de orde zou moeten zijn indien van het zelfregulerend vermogen van de maatschappij – ook versterkt met ondersteunende overheidsmaatregelen – niet voldoende resultaten te verwachten zijn.¹⁹ Tegen deze achtergrond is Eumedion er voorstander van dat de wetgever het zelfregulerend vermogen door financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid van aandeelhouders verder versterkt door 1) de duurzaamheidsrapportage te laten vaststellen door de algemene vergadering en 2) te verduidelijken dat een aandeelhouder een verzoek tot aanscherping van het duurzaamheidsbeleid of een onderdeel daarvan als niet-bindend stempunt op de agenda van een algemene vergadering kan laten plaatsen. Hieronder lichten wij dat nader toe.

Ad 1. Stemming over duurzaamheidsrapportage door de algemene vergadering

De CSRD voorziet onder meer in de vaststelling van uniforme Europese verslaggevingsstandaarden voor het rapporteren over materiële duurzaamheidsaspecten. Dit moet de gerapporteerde duurzaamheidsinformatie van Europese beursvennootschappen consistent, betrouwbaar en vergelijkbaar maken. Onderdeel hiervan is de uitvoering van het klimaatplan van de vennootschap en de vooruitgang die de vennootschap heeft geboekt om de eigen gestelde broeikasgasreductiedoelstellingen te realiseren.²⁰ De informatie zal hiertoe ook worden beoordeeld door een accountant. In eerste instantie zal die accountant een beperkte mate van zekerheid moeten afgeven bij de gerapporteerde duurzaamheidsinformatie, maar het streven is dat dit op middellange

¹⁹ Zie toelichting op aanwijzing voor de regelgeving 2.3 “Slechts voor zover het zelfregulerend vermogen van de maatschappij tekortschiet, moet worden gedacht aan overheidsmaatregelen”.

²⁰ Art 19bis/29bis CSRD en ESRS E1.

termijn wordt vervangen door een redelijke mate van zekerheid. Dit is ook het 'zekerheidsniveau' dat een accountant afgeeft bij de financiële informatie in de jaarrekening. De Europese wetgever laat hiermee zien dat de duurzaamheidsinformatie even belangrijk zal zijn als de financiële informatie. Om de verantwoording over de duurzaamheidsprestaties (en dus ook de 'klimaatprestaties') aan de algemene vergadering kracht bij te zetten, vinden wij het wenselijk dat de duurzaamheidsrapportage ter stemming aan de algemene vergadering wordt voorgelegd. Dit gebeurt nu ook al met de jaarrekening²¹ en het is logisch en wenselijk om daarbij aan te sluiten. Via de jaarrekening legt het bestuur aan de hand van het uniforme IFRS-verslaggevingsraamwerk verantwoording af over de financiële uitkomsten van het door het bestuur gevoerde beleid. Via de duurzaamheidsrapportage legt het bestuur op basis van het Europese verslaggevingsraamwerk verantwoording af over de duurzaamheidsuitkomsten van het door het bestuur gevoerde beleid. Het gaat daarbij ook om de maatschappelijke en ecologische effecten op, en ook van, het verdienmodel.

Artikel 5:87c van de Wft – dat de gedeeltelijke implementatie van SRD II vormt – schrijft voor dat institutionele beleggers en vermogensbeheerders moeten 'toezien' op de vennootschappen waarin is belegd ten aanzien van onder meer de strategie, niet-financiële prestaties en maatschappelijke en ecologische effecten. En grote financiëlemarktdeelnemers zijn op grond van de SFDR verplicht om op hun website een verklaring over hun *due diligence* beleid ten aanzien van de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren te publiceren. In dat kader moet onder meer informatie worden verstrekt over duurzaamheidsindicatoren ten aanzien van het klimaat en andere milieugerelateerde ongunstige effecten.²² Gelet op de door de (Europese) wetgever toebedeelde rol aan institutionele beleggers ten aanzien van het duurzaamheidsbeleid van beursvennootschappen (waaronder het klimaatbeleid), vindt Eumedion het een gemiste kans dat het sluitstuk van de verantwoording over de duurzaamheidsrapportage tot op heden niet wettelijk is verankerd. Voor aandeelhouders die bezwaren hebben tegen de wijze waarop het duurzaamheidsbeleid (waaronder het klimaatbeleid) door het bestuur is uitgevoerd, zit er nu niks anders op dan dat tot uitdrukking te brengen door tegen het 'voorstel tot verlening van decharge van het bestuur' te stemmen. Dat is nogal een paardenmiddel. De uitvoering van het duurzaamheidsbeleid, waaronder het klimaatbeleid, is namelijk niet de enige verantwoordelijkheid van het bestuur. Eumedion meent daarom dat de financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid als aandeelhouders een separate 'stok achter de deur' zouden moeten hebben wanneer zij niet tevreden zijn over het gevoerde duurzaamheids- en klimaatbeleid. Eumedion adviseert daarom om aandeelhouders een stem te geven over de duurzaamheidsrapportage. Dit kan ook voorkomen dat

²¹ Zie art. 2:101 lid 3 BW.

²² In de Gedelegeerde verordening (EU) 2022/1288 van de Commissie van 6 april 2022 tot aanvulling van Verordening (EU) 2019/2088 van het Europees Parlement en de Raad wordt nader gespecificeerd op welke wijze de uit hoofde van de SFDR vereiste informatie moet worden gepubliceerd. Hierin zijn onder meer nadere regels vastgesteld met betrekking tot de inhoud, methodes en presentatie van informatie in verband met duurzaamheidsindicatoren ten aanzien van het klimaat en andere milieugerelateerde ongunstige effecten.

bepaalde partijen naar de rechter moeten stappen om een aanscherping van het duurzaamheids- en/of klimaatbeleid af te dwingen.

Ad. 2 Verduidelijking dat een aandeelhouder een verzoek tot aanscherping van het duurzaamheidsbeleid of een onderdeel daarvan als niet-bindend stempunt op de agenda van een algemene vergadering kan laten plaatsen

Een tweede punt waar het zelfregulerend vermogen door financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid van aandeelhouders verder kan worden versterkt, ziet op de verduidelijking van de reikwijdte van het wettelijke agenderingsrecht van aandeelhouders. Uit de Nederlandse wet volgt dat:

- a) een aandeelhouder van een Nederlandse beursvennootschap die alleen of gezamenlijk ten minste drie procent van het geplaatste kapitaal representeert, het recht heeft om onderwerpen voor de agenda van een algemene vergadering aan te dragen²³;
- b) het bestuur van een Nederlandse beursvennootschap belast is met het bepalen van het beleid en de strategie van de vennootschap²⁴; en
- c) binnen de door de wet en de statuten gestelde grenzen, aan de algemene vergadering alle bevoegdheid behoort die niet aan het bestuur of aan anderen is toegekend.²⁵

Uit het Fugro/Boskalis-arrest volgt dat aandeelhouders de vennootschap niet ertoe kunnen verplichten een onderwerp dat een aangelegenheid is van het bestuur ter stemming op te nemen in de agenda van de algemene vergadering.²⁶ In de praktijk betekent dit dat het voor aandeelhouders niet mogelijk is om een aandeelhoudersverzoek over een aanscherping van het duurzaamheidsbeleid of een onderdeel daarvan (denk aan het klimaatbeleid) als bindend stempunt op de agenda van de algemene vergadering op te nemen als het bestuur hiermee niet instemt. Verder volgt uit de parlementaire geschiedenis dat het bestuur en de raad van commissarissen wel verplicht zijn een eventueel aandeelhoudersverzoek tot aanpassing van het duurzaamheidsbeleid of een onderdeel daarvan als bespreekpunt op de agenda van de algemene vergadering te plaatsen.²⁷ In de literatuur is een discussie ontstaan in hoeverre aandeelhouders een duurzaamheidsonderwerp als adviserend of niet-bindend stempunt kunnen agenderen.²⁸ Gelet op artikel 5:87c van de Wft en

²³ Art. 2:114a lid 1 BW luidt als volgt: “Een onderwerp, waarvan de behandeling schriftelijk is verzocht door een of meer houders van aandelen die alleen of gezamenlijk tenminste drie honderdste gedeelte van het geplaatste kapitaal vertegenwoordigen, wordt opgenomen in de oproeping of op dezelfde wijze aangekondigd indien de vennootschap het met redenen omklede verzoek of een voorstel voor een besluit niet later dan op de zestigste dag voor die van de vergadering heeft ontvangen. In de statuten kan het vereiste gedeelte van het kapitaal lager worden gesteld en de termijn voor indiening van het verzoek worden verkort”.

²⁴ Art. 2:129 BW.

²⁵ Art. 2:107 BW.

²⁶ R.o. 3.3.7.

²⁷ Zie Kamerstukken II 2008/09, 31746, 7, p. 12.

²⁸ Zie J.M. de Jongh, ‘Say on climate; Over negatieve externe effecten en verdeling van bevoegdheden’, *Ondernemingsrecht* 2021/110, M. van Olfen & E.J. Breukink, ‘Say on what’s next?’, *Ondernemingsrecht* 2022/17, R. Abma, ‘De duurzaamheid van de algemene vergadering’, in: Bulten e.a., *Duurzaam ondernemingsrecht (VDHI nr. 184) 2023/2.3.3*, D.J.F.F.M. Duynstee, T. Drenth & A.C.W. Pijls, ‘Aandeelhoudersactivisme en esg: van sprinkhaan naar groene ridder?’, in: Srijbos, Schuijling, Bierens & Cent

de Shell-uitspraak, vindt Eumedion het wenselijk dat de wetgever verduidelijkt dat een aandeelhouder een verzoek tot aanscherping van het duurzaamheidsbeleid of een onderdeel daarvan (denk aan het klimaatbeleid) als niet-bindend stempunt op de agenda van een algemene vergadering kan laten plaatsnemen. Hieronder lichten wij dat nader toe.

Zoals wij hierboven al hebben aangegeven, heeft de rechter in de Shell-zaak kenbaar gemaakt dat in ieder geval grote bedrijven een zorgplicht hebben voor mens, milieu en samenleving. Wij menen dat deze lijn ook kan worden doorgetrokken naar grote financiële spelers op de kapitaalmarkten. Er mag van financiële marktdeelnemers in hun hoedanigheid van actieve, betrokken, verantwoorde en duurzame beleggers worden verwacht dat zij alles in het werk stellen om ervoor te zorgen dat ondernemingen waarin zij beleggen zich houden aan internationale afspraken op het terrein van (onder meer) klimaat en mensen- en werknemersrechten. Als er sprake is van een ernstige verwaarlozing van bepaalde belanghebbenden (bijvoorbeeld toekomstige generaties) bij een grote onderneming en die grote onderneming weigert haar maatschappelijke rol serieus te nemen dan lijkt het ons gelet op het voorgaande juist de taak van de aandeelhouder om al datgene te doen om het bestuur te bewegen herstelmaatregelen te treffen, waaronder het vragen van een niet-bindend oordeel van de algemene vergadering over een aanscherping van het duurzaamheidsbeleid of een onderdeel daarvan (denk aan het klimaatbeleid).²⁹ Op deze manier kunnen institutionele beleggers en vermogensbeheerders ook beter invulling geven aan de op hen rustende wettelijke verplichtingen waaronder het hierboven al genoemde artikel 5:87c van de Wft. Dat artikel schrijft voor dat institutionele beleggers of vermogensbeheerders moeten ‘toezien’ op de vennootschappen waarin is belegd ten aanzien van onder meer de maatschappelijke en ecologische effecten. Het woordje ‘toezien’ veronderstelt dat institutionele beleggers en vermogensbeheerders moeten kunnen ingrijpen ten aanzien van deze onderwerpen als een bestuur zich onvoldoende rekenschap geeft van de maatschappelijke en ecologische effecten van het beleid en dat daardoor de negatieve externaliteiten van het beleid en de strategie te hoog zijn. Die bevoegdheid om onder bepaalde omstandigheden een duurzaamheidsonderwerp als niet-bindend stempunt te agenderen is in Nederland des te meer van belang omdat de andere mogelijkheden die door aandeelhouders kunnen worden ingezet om het bestuur te beïnvloeden om het beleid bij te stellen in Nederland niet optimaal werken. Het heenzenden van een of meerdere bestuurders of commissarissen of het op aandeelhoudersinitiatief benoemen van ‘progressieve’ bestuurders of commissarissen kan hier te lande immers door datzelfde bestuur op de lange baan worden geschoven door het wettelijke recht tot het invoeren van de 250 dagen bedenktijd.

(red.), *Duurzaam bankieren (O&R nr. 143) 2023/16.4.4*, M. Elias & G. Poolman, ‘Verslag symposium ‘ESG & aandeelhoudersactivisme’’, *Ondernemingsrecht* 2023/60.

²⁹ Een organisatie als Follow This doet dit al onder Brits en Amerikaanse recht bij vennootschappen als Shell PLC en Exxon Mobil Corp.

Wij zijn uiteraard graag bereid ons commentaar mondeling nader toe te lichten. Onze contactpersoon is Diana van Kleef (diana.vankleef@eumedion.nl, tel. 070 2040 302).

Met vriendelijke groet,

Drs. Rients Abma
Directeur Eumedion

Zuid Hollandlaan 7
2596 AL DEN HAAG